

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Ս. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուրյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.y-su.am
publishing.y-su.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 32.625 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒԹՎՈՐՄԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ԱՐԴԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ
ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ 7

Վիկտորյա Օհանյան

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ
ՄԻՋՃՅՈՒՂԱՅԻՆ ԵՎ ԻՆՏԵԳՐԱԼ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ
ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 21

Տարոն Միմոնյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ XXI
ԴԱՐՈՒՄ. ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 34

Варгеворкян

К ВОПРОСУ О МЕХАНИЗМЕ ВЛАСТИ КАК О СТРУКТУРНОМ
ЭЛЕМЕНТЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ОБЩЕСТВА 46

Գևորգ Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ 58

Վարդան Այվազյան

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՍԵՄԱՏԵԽՆԻԿԱՆ.....78

Անահիտ Մանասյան

ԿԱՅՈՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ 95

Ռուստամ Մախմուդյան

ԵԶՐԻՆԵՐԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՌՆԻ
ՄԻՋԱԶԳԱՅՆՈՐԵՆ ԶՃԱՆԱԶՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ 111

Հասմիկ Ենգոյան

2016 թ. Դեկտեմբերի 16-ի «ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔՈՎ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՀՀ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ.....130

Рита Арустамян	
ФУНКЦИЯ ОХРАНЫ ПРАВ И СВОБОД ГРАЖДАН И ИХ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЕРЕД ОБЩЕСТВОМ	138
Դավիթ Հակոբյան	
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ.....	154
Լիպարիտ Մելիքջանյան	
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՍԵՐՎԻՏՈՒՏԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ.....	166
Արսեն Թավադյան	
ԱՆՎԱՎԵՐ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	176
Ռաֆիկ Գրիգորյան	
ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՎԱՐԿԻ ՎԱՂԱԺԱՄԿԵՏ ՄԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	189
Արա Գաբուզյան	
ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾՈՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼՈՒ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ.....	203
Աննա Մարգարյան	
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐԻ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ	213
Тигран Симонян	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, ГОСУДАРСТВЕННО- ПРАВОВЫЕ, ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ МОЛОДЕЖИ.....	234
Սամվել Դիբրանյան	
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ԷԱԿԱՆ ԽԱԽՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԲԵԿԱՆՍԱՆ ՀԻՄՔ	262

Վահե Ենգիբարյան

ԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ
ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀՀ
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....276

Տաթևիկ Սուջյան

ԱՆՁԻ ԿՈՂՄԻՑ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԳԱՂՏՆԻ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ԱՊԱՑՈՒՅՑ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 296

Արմեն Հովհաննիսյան

ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ԵՎ ՆՈՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԲՈՂՈՔ
ՆԵՐԿԱՅԱՅՆԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....314

Սերգեյ Մարաբյան

ԱՆՉԱՓՈՒՄԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՏՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿԱՄ ՊԱՏԺԻՑ
ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑ ԿԻՐԱՌԵԼՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ

ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ.....326

Հրայր Ղուկասյան, Անահիտ Հարությունյան

ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ
ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐԻ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻ
ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ.....352

Գուրգեն Ներսիսյան

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....375

Սերգեյ Մեղրյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ,
ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ
ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ.....395

Վահե Հովհաննիսյան	
ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	430
Վարդուշ Եսայան	
ՀԱՅՑԱՊԱՀԱՆՋԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ	
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	445
Վահագն Դալլաքյան	
ՀԱՅՑԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	458
Օլիմպիա Գեղամյան	
ՋՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՐՏԱԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	472
Տիգրան Խաչիկյան	
ԵՍՏՄ ՄԱՔՄԱՅԻՆ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ «ՄԱՔՄԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՄԻՋԵՎ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	484
Հեղինե Գրիգորյան	
ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ	496
Անի Սիմոնյան	
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	513

**ԱՆՉԱՓԱՀԱՍԻ ԼԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿԱՍ
ՊԱՏԺԻՑ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑ ԿԻՐԱՌԵԼՈՎ
ՔՐԵԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ¹**

(ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի, Նախագծի,
միջազգային իրավական ակտերի համեմատական վերլուծություն)

Մերգեյ Մարաբյան

*ԵՊՀ քրեական դատավարության և
կրիմինալիստիկայի ամբիոնի ասիստենտ,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու*

Անչափահասների վերաբերյալ քրեական արդարադատության հարցերին վերջին շրջանում բավականին մեծ ուշադրություն է դարձվում գիտության մեջ և պրակտիկայում², հաճախակի են դարձել նաև անչափահասների գործերով դատավարական գործունեության տարբեր կողմերի վերաբերյալ միջազգային և տեղական կազմակերպությունների կողմից իրականացվող մոնիտորինգներն ու հետազոտությունները³: Ստեղծված իրավիճակն արդարացված է, քանի որ գիտնականները, իրավապաշտպանները և իրավակիրառողները

---

¹ Այսուհետ՝ Նախագիծ:

² Տե՛ս, օրինակ, նախկին ՀՀ գլխավոր դատախազ Ադվան Հովսեփյանի ելույթը ԵԴԽԽ 5-րդ լիագումար նիստին՝ «Անչափահասների վերաբերյալ քրեական գործերով արդարադատության իրականացման ընթացքում դատախազության դերը» թեմայով // <http://www.genproc.am/am/169/item/6424/> և այլն:

³ Տե՛ս Անչափահասների արդարադատության համատեքստում Հայաստանի Հանրապետությունում անչափահասների հանդեպ դաժան վերաբերմունքի և խոշտանգումների ուսումնասիրություն, Երևան, 2013 (ուսումնասիրությունն իրականացվել է «Քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտ» ՀԿ-ի և Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի կողմից), Անչափահասների գործերով արդարադատությունը Հայաստանում. օրենսդրության վերլուծություն (քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտ), Երևան, 2012, Անչափահասների գործերով դատավարությունների դիտարկում (հաշվետվություն), Երևան, 2011 և այլն:

լուրջ մտահոգված են անչափահասների վերաբերյալ քրեական գործերով արդարադատության խնդիրներով և փորձում են գտնել այդ խնդիրների արդյունավետ լուծումներ: Դա ծայրահեղ անհրաժեշտություն է, եթե հաշվի առնենք Հայաստանի կողմից անչափահասների արդարադատության վերաբերյալ հարցերով միջազգային մի շարք պարտավորությունների ստանձնումը, որոնք դեռ չեն կատարվել, և այդ ոլորտում առկա հիմնարար խնդիրները: **ՀՀ կառավարության 2012 թ. դեկտեմբերի 27-ի թիվ 1694-Ն** որոշման¹ համաձայն՝ անչափահասների կողմից կատարվող իրավախախտումների կանխարգելման գործը հասարակական մեծ կարևորություն ունեցող խնդիր է, քանզի եթե հանցավորությունն ընդհանրապես ոսնձգություն է մարդկանց կյանքի, առողջության, գույքի դեմ, ապա անչափահասների հանցավորությունը ոսնձգություն է նաև ապագայի, հատկապես՝ իրավական պետությունում օրինապահ հասարակություն ունենալու նպատակի իրագործման դեմ (84-րդ կետ): Նույն որոշմամբ նաև արձանագրված է, որ չնայած վերջին տարիներին անչափահասների գործերով արդարադատության ոլորտում և իրավախախտ անչափահասների շրջանում տարվող կանխարգելիչ աշխատանքներին, մասնավորապես արձանագրված շոշափելի առաջընթացին այս բնագավառում առկա հիմնախնդիրները շարունակում են օրակարգային մնալ (85-րդ կետ):

ՀՀ կառավարության տարբեր որոշումներից հստակ երևում է, որ հանրապետության սոցիալ-տնտեսական զարգացման ներկա փուլում առաջնային են համարվում իրավակարգի ամրապնդումը և հանցավորության դեմ պայքարի կազմակերպումը, ինչն իր մեջ ներառում է նաև անչափահասների կողմից կատարվող իրավախախտումների և հանցագործությունների կանխարգելման և բացահայտման ուղղությամբ տարվող աշխատանքների համապարփակ ծրագրի իրականացման հիմնախնդիրները: Այս ոլորտում իրականացվող բարեփոխումներն ընդգրկում են հասարակությունում գտնվող և հա-

---

¹ «Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2013-2016 թթ. ռազմավարական ծրագիրը և երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2013-2016 թթ. ռազմավարական ծրագրի միջոցառումների ժամանակացույցը հաստատելու և ՀՀ կառավարության 2003 թ. դեկտեմբերի 18-ի թիվ 1745-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին»:

սարակությունից մեկուսացված իրավախախտ անչափահասներին վերաբերող խնդիրները, ինչպես նաև իրավախախտումներից տուժած անչափահասների իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությունը: Բարեփոխումների ընթացքում հաշվի է առնվում միջազգային և տեղական փորձը՝ միննույն ժամանակ չանտեսելով ազգային առանձնահատկությունները¹:

Գործնականում բոլոր այն պետությունները, որոնց համար անչափահասների արդարադատության հարցերի հրատապ և արդիական լինելն ակնհայտ է, իրենց քրեաիրավական և քրեադատավարական օրենսդրության կատարելագործման ժամանակ հիմք են ընդունում համընդհանուր ճանաչում ստացած դրույթներ այն մասին, որ անչափահաս մեղադրյալներին տրվող իրավունքներն ու պարտականությունները պետք է նախատեսեն առավել բարձր երաշխիքներ, քան չափահասների դեպքում: Այս պահանջն ուղղակիորեն ամրագրված է *ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի 1985 թ. նոյեմբերի 29-ի թիվ 40/33 բանաձևով հաստատված «Անչափահասների գործերով արդարադատության իրականացման Միավորված ազգերի կազմակերպության նվազագույն ստանդարտ կանոններում» (Պեկինյան կանոններ)*, որի 2.3-րդ կանոնը յուրաքանչյուր անդամ պետության պատվիրակում է ներպետական իրավական համակարգում ջանքեր գործադրել այնպիսի օրենքներ, կանոններ և դրույթներ ընդունելու ուղղությամբ, որոնք հատկապես կվերաբերեն անչափահաս իրավախախտներին, անչափահասների գործերով արդարադատության իրականացման իրավասություն ունեցող հաստատություններին ու մարմիններին, և որոնք կոչված են. ա) բավարարելու անչափահաս իրավախախտների զանազան պահանջմունքները միաժամանակ պաշտպանելով նրանց հիմնական իրավունքները, բ) բավարարելու հասարակության պահանջները, գ) անշեղորեն և անաչառ կենսա-

---

¹ «Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2004-2015 թթ. ազգային ծրագիրը հաստատելու մասին» 2003 թ. դեկտեմբերի 18-ի N 1745-Ն որոշում, որը «Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2013-2016 թթ. ռազմավարական ծրագիրը և երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2013-2016 թթ. ռազմավարական ծրագրի միջոցառումների ժամանակացույցը հաստատելու և ՀՀ կառավարության 2003 թ. դեկտեմբերի 18-ի թիվ 1745-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» ՀՀ կառավարության 2012 թ. դեկտեմբերի 27-ի թիվ 1694-Ն որոշմամբ ուժը կորցրած է ճանաչվել:

գործելու սույն կանոնները: Նույն կանոնների իմաստով անչափահասների գործերով արդարադատության համակարգը պետք է հատկապես կարևորի անչափահասի բարեկեցությունը և ապահովի, որպեսզի անչափահաս իրավախախտների նկատմամբ կիրառվող ցանկացած միջոց միշտ համարժեք լինի թե՛ իրավախախտների առանձնահատկություններին և թե՛ իրավախախտման հանգամանքներին (5.1. կանոն):

ՄԱԿ-ի տնտեսական և սոցիալական խորհրդի 1997 թ. հուլիսի 21-ի թիվ 1997/30 բանաձևով առաջարկված «Քրեական արդարադատության համակարգում հայտնված երեխաների նկատմամբ գործողությունների ուղենիշները»¹ 11-րդ կետի «ա» ենթակետում ամրագրված է, որ պետք է ձեռնարկվեն քաղաքականությանը, որոշումների կայացմանը, առաջնորդությանը և բարեփոխումներին վերաբերող միջոցառումներ, որոնց նպատակը պետք է լինի ապահովել, որպեսզի երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիայի սկզբունքներն ու դրույթները և անչափահասների գործերով արդարադատության ոլորտում ՄԱԿ-ի ստանդարտներն ու նորմերն ամբողջությամբ արտացոլված լինեն համապետական և տեղական օրենսդրությունում, քաղաքականության մեջ և պրակտիկայում, մասնավորապես անչափահասների գործերով արդարադատության այնպիսի երեխայամետ համակարգ ձևավորելու միջոցով, որը կերաշխավորի երեխաների իրավունքները, կկանխի երեխաների իրավունքների խախտումները, կխթանի երեխաների մոտ արժանապատվության ու կարևորության զգացողությունը և լիովին կհարգի նրանց տարիքը, զարգացման աստիճանը և հասարակական կյանքում իմաստալից մասնակցություն ունենալու և հասարակությանը նպաստ բերելու՝ վերջիններիս իրավունքը: Նույն փաստաթղթի 13-րդ կետում ամրագրված հատուկ նպատակներից հետևյալը. «Անկախ այն բանից, թե քրեական պատասխանատվության, չափահասության և գործունակության տարիքներն ինչպես են սահմանված ներպետական օրենսդրությունում, պետությունները պետք է ապահովեն, որպեսզի երեխաներն օգտվեն միջազգային իրավունքով երաշխավորված իրենց բոլոր իրավունքներից, հատկապես Կոնվենցիայի 3-րդ, 37-րդ և 40-րդ հոդվածներով սահմանված իրավունքների համատեքստում»:

---

¹ Այսուհետ՝ ՄԱԿ-ի ուղենիշներ:

Անչափահասների արդարադատության նման մոտեցումը հիմնավորում է նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, որն իր 1999 թ. «V-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության» գործով վճռում նշում է կարևոր նշանակություն ունի այն հանգամանքը, որ հանցագործության մեջ մեղադրվող երեխայի նկատմամբ վերաբերմունքը պետք է հիմնված լինի նրա տարիքի, հասունության մակարդակի, մտավոր և զգայական կարողությունների վրա՝ ներառելով նաև քայլեր, որոնք խրախուսում են նրա՝ դատավարությունն ըմբռնելու և դատավարությանը մասնակցելու կարողությունը (կետ 86):

Դատարանի այս նախադեպը հիմքում ունի նաև մի շարք միջազգային իրավական ակտերի պահանջներ, այդ թվում՝ Պեկինյան կանոնները, «Երեխայի իրավունքների մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիան և այլն: Այսինքն՝ դատարանի այս դիրքորոշումից և այլ միջազգային իրավական ակտերից հստակ երևում է, որ անհրաժեշտ է տարբերակված մոտեցում ցուցաբերել անչափահասների վերաբերյալ քրեական գործերով դատավարություններին, մասնավորապես օրենսդրորեն սահմանել և գործնականում ապահովել այնպիսի ընթացակարգեր, որոնք հիմնված են անչափահաս իրավախախտի խոցելի վիճակի վրա և հնարավորություն են ընձեռում նրան առավելագույնս ներկայացնելու իր իրավունքներն ու օրինական շահերը: Այլ կերպ ասած՝ ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքում և միջազգային իրավական ակտերի պահանջներում հստակ ընդգծվում է այն գաղափարը, որ անչափահասները, ելնելով իրենց հասունության աստիճանից, ֆիզիոլոգիական, սոցիալ-հոգեբանական և այլ հատկանիշներից, համարվում են քրեաիրավական և քրեադատավարական հարաբերությունների հատուկ սուբյեկտներ, որի ուժով նրանց մասնակցությամբ վարույթը պետք է լինի պաշտպանիչ, վերականգնողական և երեխայամետ¹:

---

¹ Այս երեք պահանջները, ի թիվս այլնի, համարվում են անչափահասների արդարադատության հիմնարար սկզբունքները //այս մասին մանրամասն տե՛ս Կузьмина О.Л. Процессуальная форма судопроизводства по уголовным делам в отношении несовершеннолетних. Канд. дисс., Калининград, 2005, էջ 65-66, Концептуальные основы ювенального уголовного судопроизводства: докт. дисс., Оренбург, 2011, էջ 41-94, Мельникова Э.Б. Ювенальная юстиция. Проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминологии. М., 2000, էջ 90-92:

Մի շարք պետությունների իրավական համակարգերում, հիմք ընդունելով միջազգային իրավական ակտերով ամրագրված չափանիշները և մասնավորապես Պեկինյան կանոնները¹, ստեղծվել են այնպիսի քրեաիրավական և քրեադատավարական հատուկ ինստիտուտներ, որոնք նախատեսում են անչափահասների վերաբերյալ քրեական գործերով արդարադատության հատուկ կարգ:

Հայաստանի Հանրապետությունում անչափահասների գործերով արդարադատության համակարգ (Juvenile Justice) միջազգային իրավունքի դասական իմաստով² գոյություն չունի, և մոտ ապագայում ստեղծվելու հույս չկա, սակայն, ի տարբերություն գործող քրեական դատավարության օրենսգրքի, Նախագծում հեղինակներին հաջողվել է սահմանել միջազգային չափանիշներին համապատասխանող դատավարական կառուցակարգեր: Այս առումով անչափահասների վերաբերյալ վարույթը կարելի է բնութագրել որպես բարդ դատավարական ձև:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի «Անչափահասների վերաբերյալ գործերով վարույթի առանձնահատկությունները» կանոնակարգող հոդվածների համակարգային վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ անչափահասների վերաբերյալ վարույթն սկզբունքային

---

¹ Մասնագիտական գրականության մեջ Պեկինյան կանոնները ընդունված է համարել անչափահասների արդարադատության ոլորտում համաշխարհային ճանաչում ունեցող և ամենահիմնարար իրավական ակտը:

² Հայաստանում չկան անչափահասների գործերով արդարադատության վերաբերյալ առանձին օրենսդրություն, մասնագիտացված դատարաններ, չկան հատկապես անչափահասների գործերով արդարադատության ասպարեզում մասնագիտացված մասնագետներ (դատավորներ, դատախազներ, փաստաբաններ, քննիչներ և այլն): Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունում կան դրույթներ, որոնք անհամատեղելի են առաջադեմ հասարակություններում անչափահասների գործերով արդարադատության ասպարեզում ընդունված պրակտիկային: Այս հանգամանքն ուղղակիորեն արձանագրված է «**Հայաստանի Հանրապետությունում երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2013-2016 թթ. ռազմավարական ծրագիրը և երեխայի իրավունքների պաշտպանության 2013-2016 թթ. ռազմավարական ծրագրի միջոցառումների ժամանակացույցը հաստատելու և ՀՀ կառավարության 2003 թ. դեկտեմբերի 18-ի թիվ 1745-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին**» ՀՀ կառավարության 2012 թվականի դեկտեմբերի 27-ի թիվ 1694-Ն որոշման մեջ:

առանձնահատկություններ չունի, որոնց շնորհիվ կտարբերվեր չափահասների վերաբերյալ վարույթից: Նախագծում անչափահասների վերաբերյալ վարույթի կարգի կանոնակարգումները մի շարք սկզբունքային առանձնահատկություններով են օժտված՝ ընդհանուր կամ չափահասների վերաբերյալ վարույթի համեմատ: Այլ կերպ ասած՝ Նախագծում ամրագրված անչափահասների վերաբերյալ վարույթի կարգը կանոնակարգող նորմերը ինչպես քանակական, այնպես էլ որակական առումով տարբերվում են գործող քրեական դատավարության օրենսգրքի կանոնակարգումներից: Ի տարբերություն գործող օրենսգրքի, որն ընդամենը չորս հոդված է նվիրում անչափահասների վերաբերյալ վարույթի կարգին, Նախագիծը այդ հարցերի կարգավորմանը նվիրել է 12 հոդված, ընդ որում, էականը ոչ թե հոդվածների քանակն է, այլ «որակը», քանի որ դրանցում փորձ է արված հանգամանորեն կանոնակարգելու անչափահասների վերաբերյալ վարույթի բոլոր առանձնահատկությունները: Մասնավորապես միջազգային չափանիշներին համապատասխան Նախագծում սահմանված են՝

ա) անչափահասությունը՝ որպես հատուկ կարգ (անչափահասների վերաբերյալ վարույթի կարգը) կիրառելու դատավարական հիմք¹,

բ) անչափահասների վերաբերյալ գործերով ապացուցման ենթակա հանգամանքների առավել լայն շրջանակ²,

գ) անչափահասների վերաբերյալ վարույթի արագ և առանց անհարկի ձգձգումների քննության պահանջ և դրանով պայմանավորված՝ մինչդատական վարույթում անչափահասի նկատմամբ իրականացվող քրեական հետապնդման ժամկետների երկարացման արգելք³,

---

¹ Տե՛ս Մարաբյան Ս., Անչափահասների վերաբերյալ գործերով վարույթի ընդհանուր բնութագիրը և առանձնահատկություններն ըստ ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծի (ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի, Նախագծի, միջազգային իրավական ակտերի համեմատական վերլուծություն) // **ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի հիմնախնդիրներին նվիրված գիտական հոդվածների ժողովածու, Երևան, 2014, էջեր 525-533:**

² Նույն տեղում, էջեր 533-542:

³ Նույն տեղում, էջեր 540-542:

դ) անչափահասների վերաբերյալ վարույթը չափահասների վարույթից առանձնացնելու, անչափահասի վերաբերյալ վարույթի նյութերը հրապարակելու կամ առանց անհրաժեշտության վարույթի բոլոր մասնակիցներին տրամադրելու արգելք¹,

ե) անչափահասների վերաբերյալ դատական նիստերի առանձնահատկությունները²,

զ) անչափահասների վերաբերյալ վարույթին պաշտպանի և օրինական ներկայացուցչի պարտադիր մասնակցություն³,

է) անչափահասի ձեռքակալման և կալանավորման կիրառման առանձնահատուկ կանոններ (հիմքերի, պայմանների, ժամկետների և կարգի տեսանկյունից)⁴,

ը) անչափահաս մեղադրյալի հարցաքննության առանձնահատկությունները⁵,

թ) դաստիարակչական կամ պատժից բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու առանձնահատկություններ:

Սույն հոդվածի շրջանակներում նպատակ ենք դրել հիմնականում քննարկել անչափահասի նկատմամբ դաստիարակչական կամ պատժից բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու առանձնահատկությունները:

Ինչպես նշվեց, անչափահասների վերաբերյալ արդարադատության միջազգային չափանիշները պահանջում են առավելապես ուշադրությունը սևեռել անչափահասների դաստիարակչական ներգործության միջոցների կիրառմանը, քան պատժին: Նույն չափանիշները պահանջում են նախատեսել նաև հայեցողական լիազորություններ ոստիկանության, դատախազության համար, որպեսզի վեր-

---

¹ Նույն տեղում, էջեր 542-545:

² Նույն տեղում, էջեր 545-553:

³ Նույն տեղում, էջեր 553-559:

⁴ Տե՛ս Ադաբաբյան Ն., Անչափահասի ձեռքակալման և կալանավորման առանձնահատկություններն ըստ ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծի// **ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի հիմնախնդիրներին նվիրված գիտական հոդվածների ժողովածու, Երևան, 2014, էջեր 562-575:**

⁵ Տե՛ս Մարաբյան Ս., նշված աշխատությունը, էջեր 559-560:

ջինները ևս կարողանան լուծել անչափահասի նկատմամբ քրեական պատժին այլընտրանքային միջոց կիրառելու հարցը:

«Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիայի 40-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է, որ մասնակից պետությունները ձգտում են նպաստել մեղադրվող կամ քրեական օրենսդրությունը խախտած համարվող երեխաների նկատմամբ հատկապես կիրառելի օրենքների, ընթացակարգերի, մարմինների և հաստատությունների ստեղծմանը, մասնավորապես ... /բ/ անհրաժեշտության և ցանկալիության դեպքում նման երեխաների նկատմամբ միջոցներ ձեռնարկել՝ առանց դատաքննության դիմելու, մարդու իրավունքների լիակատար պաշտպանության և իրավական երաշխիքների պահպանման պայմանով: Նույն հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ անհրաժեշտ է այնպիսի բազմազան միջոցառումների առկայությունը, ինչպիսիք են՝ խնամքի, խնամակալության և հսկողության մասին հրամանները, խորհրդատվական ծառայությունները, փորձաշրջանի նշանակումը, դաստիարակությունը, կրթական և մասնագիտական պատրաստության ծրագրերը և առանձին հաստատություններում բարեկեցությանը, ինչպես նաև դրությանն ու հանցագործության բնույթին համապատասխանող վերաբերմունք:

Պեկինյան կանոնների 5.1-ին կետի համաձայն՝ անչափահասների գործերով արդարադատության համակարգը պետք է հատկապես կարևորի անչափահասի բարեկեցությունը և ապահովի, որպեսզի անչափահաս իրավախախտների նկատմամբ կիրառվող ցանկացած միջոց միշտ համարժեք լինի թե՛ իրավախախտների առանձնահատկություններին և թե՛ իրավախախտման հանգամանքներին:

Այս կանոնի պաշտոնական մեկնաբանություններում նշվում է, որ նրանում արտացոլված են անչափահասների գործերով արդարադատություն իրականացնելու առավել կարևոր նպատակները: Առաջին նպատակը անչափահասի բարեկեցությանը նպաստելն է: Դա գլխավոր նպատակն է իրավական այն համակարգերում, որոնցում անչափահաս իրավախախտների գործերով զբաղվում են ընտանեկան գործերով դատարանները կամ վարչական մարմինները, սակայն անչափահասների բարեկեցությանը պետք է ձգտեն նաև այն համակարգերը, որոնք առաջնորդվում են քրեական դատարանի մոդելով՝ նպաստելով բացառապես պատժիչ միջոցներին դիմելու

պրակտիկայից խուսափելուն: Երկրորդ նպատակը «համարժեքության սկզբունքի» պահպանումն է: Այս սկզբունքը հայտնի է որպես պատժամիջոցների կիրառումը զսպելու միջոց, որը հիմնականում արտահայտվում է արարքին համարժեք հատուցման սկզբունքով՝ ելնելով իրավախախտման ծանրությունից: Երիտասարդ իրավախախտների արարքների նկատմամբ արձագանքը պետք է հիմնվի ոչ միայն իրավախախտման ծանրության, այլև անձի առանձնահատկությունների վրա: Իրավախախտի անձնական հանգամանքները (օրինակ՝ սոցիալական կարգավիճակը, ընտանեկան դրությունը, իրավախախտմամբ պատճառված վնասը և այլ՝ իրավախախտի անձի հետ կապված գործոններ) պետք է ազդեն արձագանքի համարժեքության վրա: Կարող են լինել դեպքեր, երբ երիտասարդ իրավախախտի բարեկեցության ապահովմանն ուղղված պատասխան գործողությունները դուրս կգան անհրաժեշտության սահմաններից և դրանով վնաս կպատճառեն սովյալ երիտասարդի հիմնական իրավունքներին: Հետևաբար 5-րդ կանոնը, ըստ էության, կոչ է անում անչափահասի կողմից կատարված հանցագործության դեպքում, ոչ ավել, ոչ պակաս՝ արդարացի պատասխան գործողություններ ձեռնարկել:

Պատժիչ միջոցներից խուսափելու, սակայն միաժամանակ համարժեք պատասխան գործողություններ ձեռնարկելու կոչ է արվում կանոնների 6-րդ և 11-րդ կետերում: Այսպես՝ 6-րդ կետը սահմանում է. «6.1. Նկատի ունենալով անչափահասների զանազան հատուկ պահանջմունքները, ինչպես նաև առկա միջոցների բազմազանությունը, գործի քննության բոլոր փուլերում և արդարադատության իրականացման տարբեր մակարդակներում, այդ թվում՝ նախաքննության, դատաքննության, դատավճռի կայացման և կատարման փուլերում անհրաժեշտ է հայեցողական լիազորությունների համապատասխան շրջանակ նախատեսել: 11-րդ կետի համաձայն՝ «11.1. Անչափահաս իրավախախտների գործերի քննության ժամանակ հնարավորության սահմաններում պետք է ձեռնպահ մնալ ստորև՝ 14.1. կանոնում նշված իշխանության իրավասու մարմինների կողմից գործի պաշտոնական դատական քննությունից: 11.2. Ոստիկանությունը, դատախազությունը կամ անչափահասների գործեր քննող այլ մարմինները պետք է լիազորված լինեն սեփական հայեցողությամբ այդ գործերը լուծել առանց պաշտոնական դատական

լսումների՝ համապատասխան իրավական համակարգում այդ նպատակով սահմանված չափահասների, ինչպես նաև սույն կանոններում ամփոփված սկզբունքների համաձայն: 11.4. Անչափահասների գործերի քննության ընթացքում հայեցողական որոշումներին նպատակելու նպատակով հարկավոր է ջանքեր գործադրել համայնքային ծրագրեր առաջարկելու ուղղությամբ, ինչպիսիք են՝ ժամանակավոր հսկողությունը կամ ուղղորդումը, տուժողին պատճառված վնասի հարթումը կամ փոխհատուցումը»:

Հիշյալ կանոնների պաշտոնական մեկնաբանություններում նշվում է, որ գործի արտադատական լուծումը, այդ թվում՝ քրեական վարույթը կարճելը, հաճախ նաև գործի հանձնումը համայնքային աջակցության ծառայություններին, իրավական շատ համակարգերում սովորաբար գործածվում է պաշտոնական և ոչ պաշտոնական հիմունքներով: Այդ պրակտիկան թույլ է տալիս սահմանափակել անչափահասների գործերով արդարադատության իրականացման հետագա ընթացակարգերի բացասական հետևանքները (օրինակ՝ դատվածության և պատժի հետ կապված խարանդում): Շատ դեպքերում չմիջամտելը կարող է լավագույն արդյունքը տալ: Այսպիսով՝ օպտիմալ տարբերակ կարող է հանդիսանալ գործն ի սկզբանե արտադատական կարգով լուծելը՝ առանց այն այլընտրանքային (սոցիալական) մարմիններին հանձնելու: Դա հատկապես վերաբերում է ոչ լուրջ իրավախախտումների հետ կապված գործերին, երբ ընտանիքը, դպրոցը և սոցիալական վերահսկողության ոչ պաշտոնական այլ հաստատություններն արդեն արձագանքել են դեպքին կամ պատրաստվում են ներգործության պատշաճ միջոցներ ձեռնարկել:

Պեկինյան կանոնների 17.4-րդ կանոնի համաձայն՝ «Իրավասու մարմինը պետք է իրավունք ունենա ցանկացած ժամանակ կասեցնելու կամ կարճելու գործի քննությունը»:

Սույն կանոնի մեկնաբանությամբ արձանագրվում է, որ ցանկացած ժամանակ դատաքննությունը կարճելու կամ կասեցնելու իրավունքը անչափահաս իրավախախտների նկատմամբ վերաբերմունքը չափահասների նկատմամբ վերաբերմունքից տարբերող հատկանիշ է: Իրավասու մարմինը կարող է ցանկացած պահի տեղեկանալ այնպիսի հանգամանքների մասին, որոնց հիման վրա գործի լիակատար կարճումը կարող է լավագույն որոշումը լինել:

Անչափահասների նկատմամբ այլընտրանքային միջոց կիրառելու և դրանք արտադատական կարգով լուծելու պահանջ է սահմանում նաև ԵՖՆԿ Թիվ R(87)20 հանձնարարականը, որի 2-րդ բաժնի 2-րդ կետի համաձայն՝ «[պետք է] խրախուսվի գործերի արտադատական լուծման և մեդիացիայի ընթացակարգերի ձևավորումը դատախազության (վարույթը կարճելու մասով) կամ ոստիկանության մակարդակում՝ այն երկրներում, ուր ոստիկանությունն օժտված է քրեական հետապնդում իրականացնելու լիազորություններով՝ կանխելու համար անչափահասների առնչությունը քրեական արդարադատության համակարգին և դրանից բխող հետևանքները...: Նույն բաժնի 3-րդ կետը սահմանում է, որ անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռնարկել, որպեսզի այդ ընթացակարգերում արտացոլված լինի հետևյալը. ա) ապահովել անչափահասի համաձայնությունն այն միջոցների վերաբերյալ, որոնցով պայմանավորված են գործերի արտադատական լուծման տվյալ եղանակը և, անհրաժեշտության դեպքում, նրա ընտանիքի համագործակցությունը, բ) պատշաճ ուշադրություն դարձնել անչափահասի, ինչպես նաև տուժողի իրավունքներին ու շահերին: Քննարկվող խնդրի տեսանկյունից կարևոր պահանջ է բովանդակում նաև հիշյալ հանձնարարականի 3-րդ բաժնի 4-րդ կետը՝ մասնավորապես սահմանելով, որ պետք է ապահովվի անչափահասների գործերով դատավարության արագությունը՝ խուսափելով անհարկի ձգձգումներից կիրառված միջոցի կրթական ազդեցությունն ապահովելու նպատակով:

Քննարկվող հարցերի տեսանկյունից ուշազրբավ են նաև Տոկիոյի կանոններում ամրագրված կանոնակարգումները, մասնավորապես Տոկիոյի կանոնների 1-ին բաժնի 1.1. կետի համաձայն՝ այդ ստանդարտ կանոններում շարադրված է հիմնական սկզբունքների ամբողջություն, որի նպատակն ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների կիրառումը խթանելն է, ինչպես նաև բանտարկության այլընտրանքների ենթարկվող անձանց վերաբերյալ նվազագույն երաշխիքներ սահմանելը: Կարևոր սկզբունքներ են նախատեսված նաև կանոնների 1.4-րդ և 1.5-րդ կետերում, որոնց համաձայն՝ կանոններն իրականացնելիս անդամ երկրները պետք է ձգտեն ապահովել պատշաճ հավասարակշռությունն անհատ իրավախախտների իրավունքների, տուժողների իրավունքների և հանրային անվտանգության և հանցավորության կանխարգելման կապակցությամբ հա-

սարակության մտահոգությունների միջև: Անդամ երկրները պետք է իրենց իրավական համակարգերում որպես այլընտրանք ձևավորեն ազատությունից զրկելու հետ չկապված այլ միջոցներ՝ դրանցով կրճատելով բանտարկության կիրառումը և բարելավելով քրեական արդարադատության քաղաքականությունները՝ հաշվի առնելով մարդու իրավունքները, սոցիալական արդարության պահանջները և իրավախախտի վերականգնման հետ կապված կարիքները:

Առաջին բաժնի 2.1. կետը սահմանում է, որ սույն կանոնների համապատասխան դրույթները պետք է կիրառվեն քրեական հետապնդման, դատաքննության կամ դատավճռի կատարման ենթակա բոլոր անձանց նկատմամբ քրեական արդարադատության իրականացման բոլոր փուլերում: Նույն բաժնի 2.3. կետի համաձայն, իրավախախտման բնույթի և ծանրության, իրավախախտի անձի և կենսագրության, ինչպես նաև հասարակության պաշտպանության նկատառումներից ելնելով, առավել ճկունություն ապահովելու և բանտարկության անհարկի կիրառումից խուսափելու նպատակով քրեական արդարադատության համակարգը պետք է ապահովի՝ ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների առկայությունը՝ մինչդատական փուլից մինչև դատավճռի կայացումից հետո ընկած ժամանակահատվածը կիրառելու համար: Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների թիվը և տեսակները պետք է նշանակվեն այնպես, որպեսզի հետագայում պատժի կիրառումը հնարավոր լինի:

Նույն կանոնների 2-րդ բաժնի 5.1. կետի համաձայն՝ անհրաժեշտության դեպքում, և եթե դա սահմանված է իրավական համակարգով, դատախազությունը կամ քրեական գործերով զբաղվող այլ գերատեսչությունները պետք է իրավունք ունենան իրավախախտներին ազատելու պատասխանատվությունից, եթե գտնում են, որ հասարակության պաշտպանության, հանցավորության կանխարգելման, օրինապահ վարքագծի կամ տուժողների իրավունքների նկատմամբ հարգանքը խթանելու տեսակետից գործին ընթացք տալն անհրաժեշտ չէ: Պատասխանատվությունից ազատելու կամ վարույթը կարճելու նպատակահարմարության վերաբերյալ որոշում կայացնելու նպատակով յուրաքանչյուր իրավական համակարգում պետք է մշակվեն չափանիշներ: Ոչ ծանր իրավախախտումների դեպքերում դատախազը կարող է ըստ անհրաժեշտության կիրառել

ազատությունից զրկելու հետ չկապված համապատասխան միջոցներ: Նույն կանոնների 3-րդ բաժնի 8-րդ կետը սահմանում է, որ դատական իշխանության մարմինը, իր տրամադրության տակ ունենալով ազատությունից զրկելու հետ չկապված բազմաթիվ միջոցներ, իր որոշումը կայացնելիս պետք է հաշվի առնի իրավախախտի՝ վերականգնման հետ կապված կարիքները, հասարակության պաշտպանությունը և տուժողի շահերը, վերջինիս հետ հարկավոր է խորհրդակցել բոլոր անհրաժեշտ դեպքերում:

Այլընտրանքային միջոցների մասով՝ ՄԱԿ-ի տնտեսական և սոցիալական խորհրդի 1997 թ. հուլիսի 21-ի թիվ 1997/30 բանաձևով ստաջարկված «Քրեական արդարադատության համակարգում հայտնված երեխաների նկատմամբ գործողությունների ուղենիշներ» 15-րդ կետը սահմանում է. «Անհրաժեշտ է գործող ընթացակարգերի վերանայում ձեռնարկել, իսկ հնարավորության դեպքում՝ մշակել գործերի լուծման արտադատական կամ քրեական արդարադատության դասական համակարգերից տարբերվող այլընտրանքային այլ նախաձեռնություններ՝ քրեական հանցանք կատարած երիտասարդ անձանց քրեական արդարադատության համակարգեր ուղղորդելուց խուսափելու համար: ... Համապատասխան դեպքերում պետք է գործի դրվեն երեխաներին առնչվող վեճերի լուծման ոչ պաշտոնական եղանակներ՝ ներառյալ մեդիացիան և վերականգնողական արդարադատության գործընթացները, հատկապես այն դեպքերում, երբ տուժողները ևս ներգրավված են: ... Պետությունները պետք է ապահովեն այլընտրանքային միջոցների համապատասխանությունը Կոնվենցիային (Երեխաների իրավունքների մասին), անչափահասների գործերով արդարադատության ոլորտում ՄԱԿ-ի սահմանած ստանդարտներին և նորմերին, ինչպես նաև հանցավորության կանխարգելման և քրեական արդարադատության ոլորտի այլ գործող ստանդարտներին ու նորմերին, ինչպիսիք են ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների վերաբերյալ ՄԱԿ-ի նվազագույն ստանդարտ կանոնները (Տոկիոյի կանոնները)՝ առանձնակի ուշադրություն դարձնելով նման միջոցների կիրառման պատշաճ ընթացակարգերի, և նվազագույն միջամտության սկզբունքի պահպանումը»:

Միջազգային իրավական ակտերի պահանջները պայմանակալորեն կարելի է դասակարգել երկու հիմնական մեծ խմբի՝ առաջինը՝

ներպետական իմաստով քրեաիրավական հարցերին վերաբերող չափանիշներն են, մասնավորապես քրեական պատասխանատվությանը և պատժին այլընտրանքային միջոցներ ունենալը և առավելապես այդ միջոցներին դիմելը, այդ թվում՝ դատավճռի կատարման փուլում, երկրորդը՝ դատավարական հարցերին վերաբերող չափանիշներն են, որոնք ներառում են վարույթի պարզեցման, արագության, քրեական վարույթի ցանկացած փուլում անչափահասների վերաբերյալ վարույթն իրականացնող մարմինների հայեցողական լիազորությունների նախատեսման, արտադատական կարգով անչափահասների կողմից կատարված հանցագործությունների վերաբերյալ հարցերի լուծման և այլ պահանջները: Մեր նպատակն է հիմնականում անչափահասների արդարադատության վերաբերյալ միջազգային չափանիշների դատավարական կողմին վերաբերող որոշ հարցերի քննարկումը:

Անդրադառնալով ՀՀ ներպետական օրենսդրությունը վերոնշյալ միջազգային չափանիշներին համապատասխանելու հարցին՝ նկատենք, որ եթե անչափահաս հանցանք կատարած անձանց նկատմամբ քրեական պատասխանատվության և պատժին այլընտրանքային միջոցներով ներգործելու առումով գործող քրեական օրենսգիրքը ոչ ամբողջությամբ, այդուհանդերձ համապատասխանում է միջազգային չափանիշներին, քանի որ նախատեսում է մի քանի ներգործության միջոցներ, որոնք ամրագրված են ՀՀ քրեական օրենսգրքի 91-րդ և 93-րդ հոդվածներում, ապա նույնը չի կարելի ասել դրանց կիրառման դատավարական կարգի մասին: Գործող քրեական դատավարության օրենսգրքում ընդամենը սահմանված է, որ դատարանը դատավճիռ կայացնելիս, գալով այն եզրակացության, որ անչափահասը կարող է ուղղվել առանց քրեական պատժի միջոցներ կիրառելու, կարող է անչափահասին ազատել պատժից և նրա նկատմամբ կիրառել դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցներ (հոդված 443-րդ): Այսինքն՝ գործող քրեական դատավարության օրենսգրքում խոսվում է միայն դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցների կիրառմամբ պատժից ազատելու մասին բաց թողնելով բժշկական-դաստիարակչական և ուսումնադաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցների կիրառմամբ պատժից ազատելու հարցերը, ընդ որում, գործող օրենսգիրքը չի անդրադառնում ինչպես քրեական պատասխանատվությունից ազատելու հար-

ցի լուծմանը, այնպես էլ դատավարության տարբեր փուլերում իրավասու մարմինների հայեցողական լիազորության վերաբերյալ հարցերին. հանգամանք, որը ցույց է տալիս, որ գործող քրեական դատավարության օրենսգիրքը ոչ միայն հակասում է միջազգային չափանիշներին, այլև համերաշխության մեջ չի գտնվում նաև գործող քրեական օրենսգրքի դրույթների հետ՝ տարբերակված մոտեցում չնախատեսելով քրեական պատասխանատվությունից և պատժից ազատելու դեպքերում:

Քննարկվող հարցերի տեսանկյունից Նախագիծն էական փոփոխությունների է ենթարկվել: Միջազգային վերոգրյալ չափանիշներին համապատասխան Նախագիծը նախատեսում է մի շարք սկզբունքային լուծումներ՝ անչափահասների վերաբերյալ վարույթի ինչպես արագության, այնպես էլ նրանց վերագրվող հանցագործությունների վերաբերյալ հարցերը արտադատական կարգով լուծելու, ինչպես նաև իրավասու մարմինների հայեցողական լիազորության և այլ հարցերի հետ կապված, որոնց շրջանակներում փորձ է արվել երաշխավորելու նաև իրավախախտ անչափահասի և տուժողի շահերի պաշտպանությունը: Մեր քննարկման թեմայի տեսանկյունից մասնավորապես կարևոր են Նախագծում սահմանված քրեական պատասխանատվությունից և պատժից ազատելու դատավարական կարգին վերաբերող հարցերը: Դրանք են՝

1) մինչդատական վարույթում քրեական հետապնդումը դադարեցնելը՝ դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելու միջնորդությամբ դատարան դիմելով:

Նախագծի 423-րդ հոդվածը սահմանում է. «1. Եթե մինչդատական վարույթում ոչ մեծ կամ միջին ծանրության հանցանքի քննության ընթացքում պարզվում է, որ առաջին անգամ հանցանք կատարած անչափահաս մեղադրյալի ուղղումը հնարավոր է առանց նրան քրեական պատասխանատվության ենթարկելու, ապա հսկող դատախազը քննիչի միջնորդությամբ կամ սեփական նախաձեռնությամբ որոշում է կայացնում քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին և հարուցում է անչափահաս մեղադրյալի նկատմամբ դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցներ կիրառելու միջնորդություն, որը վարույթի նյութերի հետ միասին հանձնում է դատարանին»:

Այս նորմից երևում է, որ միջազգային չափանիշներին համապատասխան դատախազին հնարավորություն է տրված նախաքննության փուլում գնահատելու անչափահասի ուղղված լինելու հանգամանքը և դադարեցնելու քրեական հետապնդումը դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելու նպատակով: Ճիշտ է, դատախազին հնարավորություն չի տրված անձամբ կիրառելու դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցը, սակայն միայն այդ նպատակով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և դատարան միջնորդություն ներկայացնելու հնարավորությունն արդեն իսկ սկզբունքային առաջադիմական մոտեցում է: Թեև պետք է նկատել, որ այստեղ խնդիրը միայն դատավարական չէ, այլ քրեաիրավական է, քանի որ քրեական օրենսգրքի 91-րդ հոդվածից երևում է, որ քրեական պատասխանատվությունից ազատելը դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցի կիրառմամբ դատարանի բացառիկ լիազորությունն է: Ինչևէ, կարևորն այն է, որ արագացված ընթացակարգ է նախատեսված, ինչը միայն դրական մոտեցում է: Ընդ որում, նախատեսված են նաև անչափահասի իրավունքների լրացուցիչ երաշխիքներ քրեական հետապնդումը դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելու նպատակով դադարեցնելու դեմ՝ անչափահաս մեղադրյալի կամ նրա օրինական ներկայացուցչի կողմից առարկելու և այդ գործընթացի նկատմամբ դատական վերահսկողություն սահմանելու ձևով: Կարևոր է նաև այն հանգամանքը, որ Նախագծում սահմանված է դատախազի միջնորդության քննության դատավարական արագացված կարգ, քան ընդհանուր հիմունքներով դատաքննության կարգն է: Մասնավորապես Նախագծի 423-րդ հոդվածի 4-րդ մասը սահմանում է, որ դատախազի միջնորդությունը և վարույթի նյութերը դատարանը պետք է քննարկի Նախագծի 294-րդ հոդվածով սահմանված ընթացակարգով, որը վերաբերում է խափանման միջոց կիրառելու և կիրառված խափանման միջոցի ժամկետը երկարացնելու վարույթի իրականացման կարգին, որը, ի տարբերություն նախագծով նախատեսված ընդհանուր հիմունքներով դատական վարույթների, էական պարզեցված վարույթ է, քանի որ չի անցնում նախնական, հիմնական և լրացուցիչ դատալսումների փուլեր:

2) Մինչդատական վարույթում քրեական հետապնդումը դադարեցնելը առանց որևէ ներգործության միջոց կիրառելու:

Նախագծի 423-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է, որ հսկող դատախազն իրավասու է անչափահաս մեղադրյալի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնել առանց դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցներ կիրառելու միջնորդություն հարուցելու, ինչպես նաև նրա նկատմամբ չհարուցել քրեական հետապնդում, եթե առկա են սույն օրենսգրքի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված պայմանները:

Այսպիսով՝ մինչդատական վարույթում քրեական պատասխանատվությունից ազատելու երկրորդ տարբերակն առանց դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցներ կիրառելու միջնորդություն հարուցելու իրականացվում է դատախազի հայեցողական քրեական հետապնդման լիազորության շրջանակներում, ընդ որում, այս դեպքում դատախազը միանձնյա է որոշում անչափահասին քրեական պատասխանատվությունից ազատելու հարցը, եթե իհարկե առկա են հայեցողական քրեական հետապնդման լիազորության կիրառման համապատասխան պայմանները: Նախագծի 195-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ եթե հսկող դատախազը, հաշվի առնելով կատարված հանցանքի բնույթը, վտանգավորության աստիճանը, առաջացրած հետևանքները, հանցանք կատարած անձի հատկանիշները, գտնում է, որ նրա նկատմամբ քրեական հետապնդումը նպատակահարմար չէ, քանի որ սոցիալական արդարության վերականգնման, այդ անձի ուղղման և հանցագործությունների կանխման համար նրան քրեական պատասխանատվության ենթարկելու անհրաժեշտությունը բացակայում է, ապա իրավասու է չհարուցել քրեական հետապնդում կամ դադարեցնել քրեական հետապնդումը հետևյալ բոլոր պայմանների առկայության դեպքում՝ 1) անձն առաջին անգամ կատարել է ոչ մեծ կամ միջին ծանրության հանցանք, 2) հանցագործությամբ պատճառված վնասի առկայության դեպքում անձը հատուցել կամ այլ կերպ հարթել է այն, 3) անձն աջակցել է հանցագործության հանգամանքների բացահայտմանը:

Գործող օրենսգրքը նույնպես դատախազին հնարավորություն է տալիս հայեցողական քրեական հետապնդման լիազորության շրջանակներում անձին ազատելու քրեական պատասխանատվությունից (37-րդ հոդված), այդ թվում՝ անչափահասին, սակայն Նախագծի համեմատ դրա կիրառման շրջանակները խիստ սահմանափակ են: Դա հիմնականում թույլատրվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի

72-րդ, 73-րդ և 74-րդ հոդվածներում սահմանված հիմքերի և պայմանների առկայության դեպքում: Ավելին, կարևորագույն տարբերություններից մեկն այն է, որ Նախագիծը հատուկ սահմանում է անչափահասների մասով հայեցողական քրեական հետապնդման լիազորության կիրառումը՝ գործող քրեական դատավարության օրենսգրքի 37-րդ հոդվածն ընդհանուր կանոն է սահմանում:

Դատախազի հայեցողական լիազորությունների սոցիալական նշանակությունը հանգում է ոչ թե քրեական օրենքով արգելված արարքը կատարած անձի մեղավորության կամ անմեղության հաստատմանը, այլ դրանց նպատակն է հանցանք կատարած անձի սոցիալական ռեաբիլիտացիան: Չկա որևէ կասկած ոչ արդարացնող հիմքով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու դրական նշանակության մասին, ի վերջո, նպատակահարմար չէ անձին ենթարկել քրեական պատասխանատվության, եթե արդարադատության իրականացման առջև դրված նպատակները արդեն իսկ նվաճված են: Դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու առանձնահատկությունները պայմանավորված են անչափահասների նկատմամբ քրեական դատավարության տարբերակիչ հատկանիշների, այդ անձանց հոգեբանական առանձնահատկությունների և նրանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության լրացուցիչ երաշխիքների առկայությամբ:

3) Դատարանում քրեական հետապնդումը դադարեցնելը՝ դատիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելով:

Անչափահասի նկատմամբ դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելու հաջորդ տարբերակը նախատեսված է դատարանում քրեական գործի ըստ էության քննելու փուլում: Այս հարցի կարգավորմանը մասնավորապես նվիրված է Նախագիծ 425-րդ հոդվածը, որի համաձայն՝ «1. Եթե մեղադրական եզրակացությամբ կամ մեղադրական ակտով դատարանն ուղարկված վարույթի արդյունքում պարզվում է, որ առաջին անգամ ոչ մեծ կամ միջին ծանրության հանցանք կատարած անչափահասը կարող է ուղղվել առանց քրեական պատասխանատվության ենթարկվելու, ապա դատարանը որոշում է կայացնում անչափահասի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 91-րդ հոդվածով սահմանված դաստիարակչա-

կան բնույթի հարկադրանքի միջոցներ կիրառելու մասին: 2. Դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցի պահանջների կատարումն ապահովելու նպատակով որոշումն ուղարկվում է կողմերին, ինչպես նաև անչափահասի վարքագծի նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող իրավասու մարմնին»:

Ինչպես տեսնում ենք վերոգրյալ նորմից, այն, ըստ էության, նույնանում է Նախագծի 423-րդ հոդվածի 1-ին մասում սահմանված կանոնակարգման հետ, հիմնական տարբերությունը դատավարական կարգի մեջ է: Առաջին դեպքում՝ խոսքը մինչդատական վարույթում դատախազի կողմից այդ հիմքով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և դատարան միջնորդություն հարուցելու մասին է, երկրորդ դեպքում՝ դատարանում սեփական նախաձեռնությամբ նման որոշում կայացնելու մասին է: Այդուհանդերձ դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցի կիրառման հիմքերը, պայմանները և նպատակները նույնական են:

4) Պատժից ազատելը՝ ուսումնադաստիարակչական կամ բժշկական-դաստիարակչական հաստատությունում տեղավորելով:

Անչափահասների նկատմամբ պատժին այլընտրանքային միջոց կիրառելու դատավարական կարգը կանոնակարգված է Նախագծի 426-րդ և 427-րդ հոդվածներով: Կարևոր է նկատել, որ 426-րդ հոդվածը նախատեսված է որպես ընդհանուր կարգով դատավճիռ կայացնելու նորմերին լրացնող նորմ, որի նպատակն է, ըստ էության, անչափահասի նկատմամբ դատավճիռ կայացնելիս նրան պատժից ազատելու կամ նրա նկատմամբ ազատագրվման հետ չկապված պատիժ նշանակելու կամ պատիժը պայմանականորեն չկիրառելու հարցերի, ինչպես նաև հանցանքի կատարման պատճառների և դրան նպաստող պայմանների ու դրանց վերացմանն ուղղված միջոցառումներ ձեռնարկելու վրա հատուկ դատարանի ուշադրությունը սևեռելը: Ի տարբերություն Նախագծի 426-րդ հոդվածի՝ 427-րդ հոդվածը սահմանում է. «Եթե ոչ մեծ կամ միջին ծանրության հանցանքի վերաբերյալ վարույթի արդյունքում պարզվում է, որ այդ հանցանքը կատարած անչափահասը կարող է ուղղվել առանց պատիժ նշանակելու, ապա դատարանն իրավասու է դատավճիռ կայացնելիս Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 93-րդ հոդվածի հիման վրա մեղադրյալին ազատել պատժից և

նրան տեղավորել ուսումնադաստիարակչական կամ բժշկական- դաստիարակչական հաստատությունում»:

Այսպիսով՝ կարող ենք եզրակացնել, որ Նախագիծը քննարկվող հարցերի տեսանկյունից մոտեցվել է միջազգային չափանիշներին: Այդուհանդերձ կարևոր է նաև նշել, որ մի շարք հարցերում այն ունի որոշակի հակասական և թերի լուծումներ:

Նախևառաջ անհրաժեշտ է նշել Նախագծի 423-րդ և 425-րդ հոդվածների հակասականության հանգամանքը: Երկու հոդվածում էլ խոսքը վերաբերում է անչափահասի նկատմամբ դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելու, ընդ որում, երկու դեպքում էլ կարգավորումն այնպիսին է, որ նման միջոց կիրառելու համար քրեական հետապնդումը դադարեցվում է: Սակայն նույն հարցի վերաբերյալ տրված միևնույն լուծումը սահմանված է տարբեր հոդվածներով, որի «պատճառը» դատավարության տարբեր փուլերն են՝ առաջինը վերաբերում է նախաքննությանը, երկրորդը՝ դատաքննությանը: Գտնում ենք, որ նման մոտեցումն արդարացված չէ: Ավելին, 423-րդ հոդվածը վերնագրված է «Անչափահասին վերագրվող հանցանքի վերաբերյալ վարույթով քրեական հետապնդումը դադարեցնելը», ինչը առաջին հայացքից տպավորություն է ստեղծում, որ նրանում համակարգված ձևով ներկայացված է անչափահասի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու ողջ ինստիտուտը, մինչդեռ այդ հոդվածի ուսումնասիրությունից ակնհայտ է դառնում, որ այդպես չէ: 423-րդ հոդվածի վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ դրանում կարգավորված են քրեական հետապնդումը դադարեցնելու երկու մասնավոր դեպքեր, այն է՝ հայեցողական քրեական հետապնդման լիազորության շրջանակներում քրեական հետապնդումը դադարեցնելը և դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելը, այն էլ մինչդատական վարույթում: Բացի դրանից՝ անհասկանալի է նման վերտառությամբ հոդված առանձնացնելու տրամաբանությունը, երբ նույն հիմքով քրեական հետապնդումը դադարեցնելը դատական քննության փուլում դրանում ներառված չէ: Գտնում ենք, որ նման վերտառությամբ հոդվածի նախատեսման տեսանկյունից առնվազն պետք է 425-րդ հոդվածի լուծումը ներառված լիներ դրանում՝ չհաշված, որ դրանում պետք է ամբողջությամբ կանոնակարգված լինեին քրեական հետապնդումը դադարեցնելու բոլոր հիմքերը, կամ գոնե պետք է հղում լիներ Նա-

խագծի 12-րդ հոդվածին: Ընդ որում, որոշակի կանոններ պետք է լինեն քրեական հետապնդումը դադարեցնելու այլ հիմքերի հետ հիշյալ երկու հիմքերով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հարաբերակցության մասին, օրինակ՝ գործուն գոջալու, իրադրության փոփոխության, տուժողի հետ հաշտվելու և այլն:

Անհասկանալի է նաև այն մոտեցումը, որ հոդվածը վերնագրված է որպես քրեական հետապնդումը դադարեցնելը, սակայն դրանում կարգավորված է դատախազի միջնորդության հիման վրա դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելու վարույթի կարգը: Ակնհայտ է, որ առկա է հոդվածի վերնագրի և բովանդակության հակասություն, ինչն անթույլատրելի է ոչ միայն «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի տեսանկյունից, այլև անտրամաբանական է՝ վերևում նշված պատճառներով: Անհրաժեշտ է լուծել նաև այս հարցը¹:

Դրական գնահատելով ՀՀ քրեական օրենսգրքի 91-րդ հոդվածի հիմքով քրեական պատասխանատվությունից ազատելու դատավարական կարգի հստակեցման Նախագծի մոտեցումը, միաժամանակ նկատենք, որ այս նորմն ունի նաև իրավակարգավորման որոշակի թերություններ, քանի որ դրանում ամբողջությամբ հաշվի չեն առնվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 91-րդ հոդվածի կարգավորումները: Հիշյալ հոդվածի 5-րդ մասը սահմանում է, որ եթե անչափահասը դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցից պարբերաբար խուսափում է, ապա տեղական ինքնակառավարման մարմնի կամ դատապարտյալի վարքագծի նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող իրավասու **մարմնի միջնորդությամբ նյութերն ուղարկվում են դատարան՝ նշանակված միջոցը վերացնելու և անչափահասին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու հարցը լուծելու համար**: Այսինքն՝ քրեական օրենսգրքի 91-րդ հոդվածով սահման-

---

¹ Այս առումով կարելի է ընդօրինակել ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի լուծումը, որը նախ՝ վերնագրված է «Քրեական հետապնդումը դադարեցնելը՝ դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելով», ինչից հստակ երևում է հոդվածի կողմից կարգավորվող հարցերի շրջանակը, երկրորդ՝ այն հստակ ընդգծում է անչափահասների վերաբերյալ գործերով առանձնահատուկ հիմքերով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հանգամանքը:

ված քրեական պատասխանատվությունից ազատելու հիմքը օժտված է որոշակի պայմանականությամբ, որով պայմանավորված նաև օրենքը հնարավոր է համարում նորոգելու վարույթը: Մինչդեռ Նախագծում բացակայում է անչափահասի կողմից իր վրա դրված պարտականությունները չկատարելու դեպքում քրեական պատասխանատվությունից պայմանական ազատվելը վերացնելու միջնորդության քննարկման, դրա արդյունքում քրեական հետապնդումը դադարեցնելու որոշումը վերացնելու և անչափահասին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու հարցերը լուծելու դատավարական կարգը: Հետևաբար պարզ չէ, թե ինչպես պետք է վերացվի դատարանի քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումը, որպեսզի հնարավոր լինի լուծել անձի նկատմամբ կիրառված դատախարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոցը վերացնելու և հետագա վարույթի հարցերը: Նույն խնդիրն առաջանում է նաև 423-րդ հոդվածում սահմանված կարգով քրեական հետապնդումը դադարեցնելիս: Այս դեպքում ևս հաշվի չի առնվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 91-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջը:

Բացի դրանից՝ որոշակի խնդիր է առաջանում նաև կրկին դատվելու անթույլատրելիության սկզբունքի հետ, քանի որ հիշյալ որոշումների վերացման և դրանով պայմանավորված՝ վարույթը շարունակելու մասին դրանում խոսք չկա:

Վերոգրյալի հիման վրա անհրաժեշտ է սահմանել հիշյալ հարցերի լուծման դատավարական կարգին վերաբերող կանոնակարգումները, մասնավորապես անհրաժեշտ է նախևառաջ կրկին դատվելու անթույլատրելիության սկզբունքը սահմանող հոդվածում ամրագրել, որ կրկին դատվել չէ նաև նախագծի 423-րդ և 425-րդ հոդվածներով նախատեսված դեպքերում քրեական հետապնդումը դադարեցնելու որոշումների վերացումը դատարանի կողմից՝ քրեական վարույթը նորոգելով: Երկրորդ՝ ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքի 427-րդ հոդվածի 5-րդ մասի լուծման օրինակով անհրաժեշտ է Նախագծում սահմանել, որ անչափահասի կողմից իր վրա դրված պարտականությունները պարբերաբար չկատարելու դեպքում համապատասխան մարմնի միջնորդության հիման վրա դատարանը վերացնում է քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և դատախարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելու մասին որոշումը և քրեական գործի նյութերն ուղարկում է դատախա-

զին՝ քրեական գործով հետագա վարույթը շարունակելու համար, որն իրականացվում է ընդհանուր կարգով: Դատարանի կողմից դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու որոշումը վերացնելու դեպքում վարույթը շարունակվում է ընդհանուր հիմունքներով:

Երրորդ՝ Նախագծի 187-րդ հոդվածում խոսվում է նախաքննության ավարտման 4 ձևերի մասին, դրանք են՝ մեղադրական եզրակացություն, մեղադրական ակտ, եզրափակիչ ակտ կամ վարույթը կարճելու մասին որոշում կազմելը: Ելնելով նրանից, որ Նախագծով թույլատրվում է նախաքննությունն ավարտել՝ դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելու միջնորդությամբ դատարան դիմելով, կարող ենք եզրակացնել, որ նախագծով առկա է նախաքննությունն ավարտելու մեկ այլ ձև՝ քրեական հետապնդումը դադարեցնելը և դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց կիրառելու միջնորդությամբ քրեական գործի նյութերը դատարան ուղարկելը: Հետևաբար անհրաժեշտ է նախագծում սահմանել նախաքննության ավարտման այս ձևը ևս:

**ОСОБЕННОСТИ ПРЕКРАЩЕНИЯ УГОЛОВНОГО
ПРЕСЛЕДОВАНИЯ ПО ОТНОШЕНИЮ К
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНЕМУ В РЕЗУЛЬТАТЕ ПРИМЕНЕНИЯ
ПРИНУДИТЕЛЬНЫХ МЕР ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ИЛИ
КАРАТЕЛЬНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ В СООТВЕТСТВИИ С
ПРОЕКТОМ УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА
РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ**

(сравнительный анализ Уголовно-процессуального кодекса РА,
проекта нового уголовно-процессуального кодекса РА и
международных правовых актов)

Сергей Марабян

*Ассистент кафедры уголовного процесса и криминалистики ЕГУ,
кандидат юридических наук*

Автор рассматривает вопросы применения принудительных мер воспитательного воздействия или наказания к несовершеннолетним

и, соответственно, прекращения уголовного преследования, которые регулируются Уголовно-процессуальным кодексом РА, и проводится сравнительный анализ с положениями проекта нового Уголовно-процессуального Кодекса и с международно-правовыми актами по этим вопросам. В результате автор приходит к выводу, что действующее уголовное законодательство не только не соответствует международным стандартам, но и противоречит положениям Уголовного кодекса РА. Автор также обсуждает регулирования проекта нового Уголовно-процессуального кодекса, сравнивает их с требованиями международно-правовых актов и, кроме принятия положительных аспектов, поднимает вопросы, которые могут возникнуть в результате применения нового законодательства, а также предлагает внести в них изменения.

THE PECULIARITIES OF TERMINATION OF THE CRIMINAL PROSECUTION AGAINST JUVENILE WHEN APPLYING DISCIPLINARY OR PUNITIVE COERCIVE MEASURES AGAINST A MINOR IN ACCORDANCE WITH THE DRAFT NEW CODE OF CRIMINAL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF ARMENIA (COMPARATIVE ANALYSIS OF THE RA CRIMINAL PROCEDURE CODE, THE DRAFT NEW CODE OF CRIMINAL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF ARMENIA, INTERNATIONAL LEGAL ACTS)

Sergey Marabyan

*Assistant at the Chair of Criminal Procedure and Criminalistics,
Candidate of Legal Sciences*

The author of the article focuses on the issues of applying disciplinary coercive measures to a juvenile and, pursuant to that, the termination of criminal prosecution, which are regulated by the current Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia, and makes a comparison with the regulations of the Draft New Code of Criminal Procedure and the international legal acts. As a result, the author concludes that the current criminal-procedural law neither comply with international standards, nor to the provisions of the Criminal Code of the

Republic of Armenia. The author also discusses the draft regulations, compares them with the requirements of international legal acts, and apart from the positive aspects, reveals the issues that may arise in the result of the application of the new legislation and suggests amendments to them.

Բանալի բառեր – անչափահաս, քրեական հետապնդում, դաստիարակչական բնույթի հարկադրանքի միջոց, պատժից ազատել, քրեական պատասխանատվությունից ազատել, ուսումնադաստիարակչական հաստատություն, բժշկական-դաստիարակչական հաստատություն

Ключевые слова: несовершеннолетний, уголовное преследование, принудительные меры воспитательного воздействия, освобождение от наказания, освобождение от уголовной ответственности, учебное заведение, медико-образовательное учреждение

Key words: Juvenile, criminal prosecution, disciplinary coercive measures, exemption from punish, exemption from criminal liability, educational institution, medical-educational institution